

AI. INTRODUCCIÓ

AI. INTRODUCCIÓ	1
1 INTRODUCCIÓ	5
1.1 ÀMBIT D'APLICACIÓ	6
1.2 EL PAISATGE	7
1.3 L'OCUPACIÓ HUMANA I LES ACTIVITATS ECONÒMIQUES	8
1.4 DADES GENERALS DE L'ESPAI	11
1.4.1 ELS MUNICIPIS DELS PARCS	12

1 INTRODUCCIÓ

L'Àrea d'Espais Naturals de la Diputació de Barcelona té la missió de gestionar els 12 espais naturals que formen la Xarxa de Parcs Naturals, entre els que es troben els Parcs del Garraf, Olèrdola i Foix. El model de planificació territorial que promou l'Àrea d'Espais Naturals de la Diputació de Barcelona vol garantir l'equilibri del territori, mitjançant tres paràmetres: l'equitat (afavorint la cohesió social), el desenvolupament econòmic (fent el territori més competitiu) i l'ecologia (garantint la qualitat mediambiental).

Un dels objectius de la Xarxa de Parcs és fer compatible les activitats d'ús públic i socials dins el Parc amb la seva conservació, i per tant des de la Diputació s'ha donat un paper important en l'ús públic en tots els Parcs de la seva Xarxa. En els últims anys l'ús social i del lleure que es realitza dels espais naturals a Catalunya ha anat en augment, i aquest fenomen també s'ha donat en els Parcs de la Diputació. Aquesta situació té importants repercussions, a vegades positives, però també negatives, en la conservació dels espais i en les condicions socials i econòmiques dels municipis que el formen. I per tant també les tindrà sobre la gestió dels Parcs, que caldrà adaptar als usos i activitats en el lleure que es donen en l'espai i treballar en funció dels impactes que això produeix.

Aquests canvis en la gestió dels espais naturals i en la seva conservació s'han vist ajudats, també, pel declivi del sector primari en el conjunt de Catalunya, que ha portat a la població dels pobles més rurals cap a una cerca de rendes alternatives en el turisme.

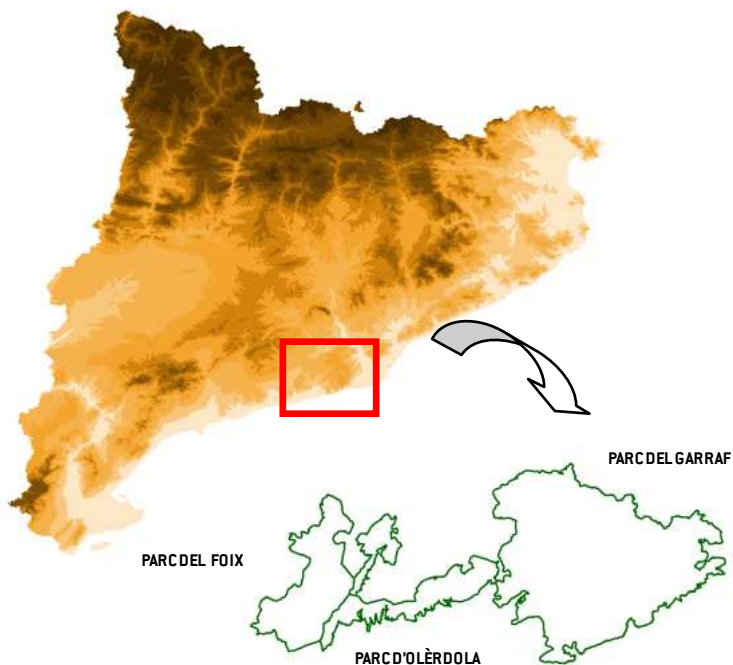
El present document pretén ser una eina útil per a gestionar l'ús públic en els Parcs i analitzar els canvis socials que s'han donat en els Parcs del Garraf, Olèrdola i Foix, analitzar la situació actual, avaluar-la, proposar criteris de gestió i noves actuacions per afrontar els nous reptes.

Finalment cal destacar que la Xarxa de Parcs de la Diputació de Barcelona té programes educatius en funcionament des de fa més de 10 anys i que han dut a terme actuacions per desenvolupar o millorar l'ús públic al llarg dels anys, fomentar la implicació de les poblacions locals, i minimitzar els possibles impactes negatius. Això dona un marc sòlid amb el que enfrontar aquests canvis de gestió de l'ús públic en els Parcs. Concretament en els tres Parcs, hi ha els programes pedagògics i culturals següents: "Viu el parc", el "Parc a taula" i el cicle de "Poesia als parcs", mentre que, només el Parc del Garraf disposa a més del programa "Coneguem els nostres parcs".

1.1 ÀMBIT D'APLICACIÓ

Els parcs es troben a la serralada litoral de Catalunya entre el riu Llobregat a l'est i el camp de Tarragona a l'oest, situats entre el mar i la depressió del Penedès.

Figura 1.1.1 Ubicació dels Parcs en el context de Catalunya

Font: Elaboració pròpia

Les extensions dels tres Parcs fan un total de 15.884 ha. Aquesta extensió es distribueix de la següent manera:

- El Parc del Foix té 2.900 ha i es localitza entre 2 municipis pertanyents a la comarca de l'Alt Penedès: Castellet i la Gornal i Santa Margarida i els Monjos.
- El Parc del Garraf ocupa un total de 12.376 ha i es distribueix entre 9 municipis pertanyents a les comarques de l'Alt Penedès, Garraf i Baix Llobregat. Aquests municipis són: Avinyonet del Penedès, Begues, Castelldefels, Gavà, Olesa de Bonesvalls, Olivella, Sant Pere de Ribes, Sitges i Vilanova i la Geltrú.
- I el Parc d'Olèrdola, amb una extensió de 608 ha, es distribueix entre els municipis d'Olèrdola i Canyelles, pertanyents a les comarques de l'Alt Penedès i Garraf.

1.2 EL PAISATGE

El paisatge predominant en la zona del Parc del Garraf, Olèrdola i Foix es caracteritza pel seu marcat caràcter mediterrani i per ser el testimoni d'una llarga relació entre l'home i el medi.

El clima mediterrani i el substrat calcari condicionen la vegetació i el paisatge de la zona. La vegetació està adaptada a l'accentuada sequera estival –pròpia del clima mediterrani– i la baixa capacitat de retenció d'aigua dels sòls calcaris que engoleixen ràpidament l'aigua de la pluja. El paisatge està format per plantes xeròfiles i calcícoles típiques dels indrets secs i calcaris. La comunitat predominant és de tipus arbustiu, màquies o bosquines de llentiscle i margalló. I en les zones més ombrívols hi apareix l'alzinar amb marfull. La resta de zona forestal està dominada per pinedes esclarissades amb sotabosc arbustiu i l'alzinar de carrasca. A causa de l'activitat ramadera i l'explotació forestal, el bosc en molts indrets ha estat substituït per brolles de romaní i bruc d'hiverní, a les zones obagues, per la pastura de jonça i fenàs.

Per altra banda, el substrat calcari, de què es compon quasi la totalitat del massís, és propici per a la formació de processos de tipus càrstic. Avui aquests processos estanaturats per la manca d'humitat ambiental, però, avencs, coves, dolines, rasclers, etc. resten com a manifestacions càrstiques actuals formades en un temps pretèrit.

El paisatge, segons la definició que estableix el Conveni Europeu del Paisatge (CEP) designa una part de territori tal com la percep la població, el caràcter de la qual resulta de l'acció i interacció de factors naturals i/o humans. D'aquesta definició s'extreu que el paisatge és dinàmic i és el resultat d'un conjunt de factors, tant naturals com "humans" que són difícils de controlar. A banda de la descripció física en el paisatge també intervé l'observador, així, l'espai físic i la percepció, donen el paisatge. Paisatgísticament es distingeixen sectors diferenciats en els tres Parcs.

En el Parc del Garraf:

- Bona part ofereix un paisatge mediterrani meridional. La vegetació que caracteritza aquest paisatge és un matollar dens d'un a tres metres d'alçada on dominen el garric i el llentiscle i on creixen el margalló, el càrritx i altres espècies de procedència africana.
- Més a l'interior, el paisatge està integrat per fragments d'alzinar i pinedes de pi blanc la majoria dels quals han estat afectats pels incendis forestals i avui es troben en procés de regeneració.
- En els fondos o valls tancades es troba la vegetació típica de l'alzinar, com és la mateixa alzina, el boix, la roja, el lligabosc o el marfull.
- Cal tenir presents les noves activitats i infraestructures que es desenvolupen al massís i el nou ús que se'n fa: urbanització del terreny, turisme residencial, pedreres, abocadors d'escombraries, radars, antenes i línies elèctriques.

En el Parc d'Olèrdola:

- El paisatge vegetal és un mosaic de pinedes de pi blanc, formacions arbustives baixes, prats secs, vinyes i alguns conreus de secà.

- Els incendis forestals i l'ocupació humana són dos factors que han tingut una forta incidència i que cal tenir presents per entendre l'evolució i l'estat actual del paisatge i els sistemes naturals de la zona.
- La vinya és el conreu més estès, tot i que s'ha anat reduint considerablement a les vessants terraplenats i amb marges de pedra. Avui dia, aquest cultiu ocupa encara una part dels terrenys planers de les valls.

Per últim, en el Parc del Foix:

- El sector oest es caracteritza per una important activitat agrícola de conreus de secà. Trobem els darrers meandres del Foix, i l'aigua permet conreus de regadiu i una agricultura d'alt rendiment.
- El sector nord és un espai d'antics conreus, on s'ha recuperat la vegetació natural arbustiva.
- Al sector sud hi domina el bosc mixt d'alzina i pi. L'exemple màxim és la vora del pantà i fins a les carenes. Alhora, en les zones del pantà hi destaca la vegetació de ribera –freixes, àlbers i tamariscs- i els canyissars.
- El sector est també té espais on la vegetació natural ha pres protagonisme, però hi predominen les comunitats arbustives.

1.3 L'OCUPACIÓ HUMANA I LES ACTIVITATS ECONÒMIQUES

Els tres Parcs han tingut un desenvolupament diferent al llarg de la història que tot seguit es presenta:

PARC DEL GARRAF

El paisatge actual del massís de Garraf és el resultat de la forta humanització que aquest ha sofert des del paleolític fins a l'actualitat. Des de l'època romana el Massís del Garraf ha estat poblat, amb zones importants de conreu, sobre tot de vinya. Aquest fet va representar la riquesa del massís, que es va veure estrocat per la plaga de la fil·loxera a finals del segle XIX. Paral·lelament aquesta àrea ha estat explotada com a zona de pastura per ramats d'ovelles i cabres.

El massís del Garraf separa el Penedès del mar, formant una important barrera orogràfica, de manera que els camins que el travessen han estat claus per a les comunicacions entre aquestes zones. També a causa de la complexitat orogràfica, el Garraf ha estat refugi privilegiat de bandolers i de guerrilles, i com a frontera entre la Catalunya Nova i la Vella, va ser base d'alguns dels castells que l'asseguraven.

Històricament el massís ha estat explotat per extreure les seves roques i minerals, ja des del segle IV aC, en les mines més antigues conegudes a la Península Ibèrica, les mines de variscita de Gavà. I posteriorment s'han explotat el ferro, la pedra calcària, la calç, el gres, que han originat les nombroses pedreres existents.

Actualment, és un espai poc poblat on han proliferat una bona colla d'activitats econòmiques (pedreres, camps de tir, abocador d'escombraries, etc.) que hi han produït un fort impacte i que s'ha vist incrementat a causa dels incendis forestals.

Moltes masies es troben en un estat ruïnós i les poques cases que resten habitades deuen els seus recursos econòmics al cultiu de la vinya i el blat i a la cria d'animals amb petits excedents sobre el consum propi. Encara trobem algun ramat de cabres a la zona de Campdàsens. És habitual que un dels membres de la família treballi fora de casa per assegurar un sou fix. En alguns casos, aquesta font d'ingressos la trobem a les mateixes pedreres del massís. Sis d'elles, amb data de caducitat i controlades pel Pla especial, extreuen la pedra calcària del Garraf.

La proximitat a la zona metropolitana i una alçada per sobre els 500 metres van propiciar la instal·lació de diversos complexos radioelèctrics: repetidors de televisió i telefonia mòbil, antenes i grans infraestructures de comunicació aèria.

Encara que de forma molt minsa, l'activitat de segona residència ha generat moviment econòmic, en són prova una única urbanització a la Plana Novella i la recent restauració d'algunes masies.

A mitjans dels anys 90, s'inicia de forma progressiva la implantació d'empreses de serveis vinculats al lleure i la natura.

PARC D'OLÈRDOLA

El territori del Parc d'Olèrdola ha estat ocupat des de l'època prehistòrica i en són testimonis les nombroses restes que se'n troben, que comprenen totes les manifestacions des del neolític fins a la cultura ibèrica, immediatament anterior a la conquesta romana. De l'època neolítica s'han trobat jaciments amb restes de cranis i ceràmiques, i fins i tot pintures rupestres en coves a Olèrdola. Les primeres manifestacions d'ocupació de la plataforma d'Olèrdola ens remeten al calcolític-inici de l'edat del bronze (1800 aC). Les escasses restes no permeten definir les característiques de l'assentament humà, però probablement es tracta d'ocupacions temporals, esporàdiques, relacionades amb l'activitat ramadera.

L'organització territorial i social comença a canviar a partir del segle II aC i, especialment, durant la centúria següent, amb l'arribada dels romans a la península ibèrica i les guerres púniques de l'època. Aquest fet fa que els pobladors s'agrupin al voltant de poblats fortificats, com Olèrdola, gran nucli arqueològic.

Durant el segle X, el Penedès esdevé marca fronterera del Comtat de Barcelona. Per això, en la línia del Foix es van construir elements defensius com el castell de Castellet. A l'època feudal, el territori es trobava sota la jurisdicció dels comtes de Barcelona i els enclavaments de Castellet, Olèrdola i el castell de Sant Raimon de Penyafort són elements arquitectònics que ho palesen.

A partir del segle XII, amb l'avanç de les fronteres cristianes vers el Sud, Olèrdola s'abandona gradualment i la seva població es distribueix per la plana, passant el relleu a l'emergent Vilafranca.

El conjunt de Sant Miquel d'Olèrdola és la mostra més clara de l'ocupació humana ancestral en el Parc. La muntanya ha estat ocupada al llarg de 4.000 anys, doncs les condicions eren bastant òptimes degut a la mateixa muntanya, envoltada d'alts penya-segats, la presència d'aigua (la font del castell) i el domini territorial.

PARC DEL FOIX

Ja a l'època prehistòrica el territori on ara es troba el pantà del Foix era una zona de pas. Hi ha presència humana identificada des del paleolític, però és el neolític el que ha deixat més rastres de la humanització de la zona.

L'arribada dels romans es produí durant les guerres púniques (200 aC). Com a la resta de la Catalunya romana, a la zona s'originà un intens desenvolupament econòmic, afavorit per les bones condicions naturals del territori i per la seva situació estratègica.

L'ocupació humana s'ha vist definida a través de l'embassament i la xarxa de recs des de la seva existència. Actualment la població es concentra en l'eix de Santa Margarida i els Monjos a l'Arboç, però el Parc deixa a la seva esquerra un rosari de petits pobles entre els Monjos i l'Arboç. Aquestes poblacions són Clariana, Torrelletes, les Masuques, la Ràpita i Moja. Es tracta d'un poblament dispers on la majoria dels municipis consten de diversos nuclis, formats per pobles generalment petits, caserius, llogarets, masies i cases aïllades perfectament integrats en el paisatge dels camps de conreu.

Dins el Parc hi ha el nucli de Castellet que fa de porta del massís del Garraf, de l'embassament i del propi Parc.

La població que viu dins l'àmbit del Parc majoritàriament treballa a Vilafranca del Penedès i a Vilanova i la Geltrú en els sectors serveis o indústria; tan sols una petita part dels habitants de Torrelletes o Clariana treballen en el sector agrari, ja sigui directa o indirectament.

Els boscos de pi blanc del Parc no són explotats forestalment. Tanmateix, el Parc realitza en alguns casos una tasca de conservació que no seria rendible per als seus propietaris.

La vinya, tot i ser conreada per una petita part de la població, és un element integrat dins del Parc ja que conforma en bona part el seu paisatge. En els darrers anys ha estat un conreu en augment, degut a l'èxit creixent de la denominació d'origen Penedès, i representa un element clau en l'economia de la zona.

L'entorn del Parc, sobre tot cap als nuclis urbans de la Gornal, l'Arboç i els Monjos compta amb una important presència de la indústria i, relacionada amb aquesta, l'activitat extractiva de les pedreres, sota un acurat programa de control ambiental dut a terme per les mateixes empreses extractives i transformadores.

El Pantà de Foix, avui en dia, té funcions recreatives més que de subministre d'aigua, destacant, sobretot la pesca recreativa. A més les vores del pantà han patit diversos intents de ser urbanitzades com espai de segona residència, que tot i que no han acabat desenvolupant-se, han deixat testimonis. Actualment existeixen dues urbanitzacions la del Llac de Foix i La Marina.

1.4 DADES GENERALS DE L'ESPAI

A continuació es presenten les dades més rellevants dels diferents Parcs tant pel que fa a la seva superfície, els òrgans gestors de cada un dels Parcs, els documents rectors, l'any d'inclusió al PEIN, els directors de cada un i altra informació:

	PARC DEL GARRAF	PARC D'OLÈRDOLA	PARC DEL FOIX
Superfície	12.376 ha	608 ha	2.900 ha
Òrgan gestor	Àrea d'Espais Naturals de la Diputació de Barcelona i Ajuntaments	Àrea d'Espais Naturals de la Diputació de Barcelona i Ajuntaments	Consorci del Parc del Foix
Institucions que formen el consorci	-	-	Diputació de Barcelona i Ajuntaments de Castellet i la Gornal i Santa Margarida i els Monjos
Document rector (any)	Pla especial de protecció del medi físic i del paisatge de l'espai natural del Garraf de 24 de maig i 16 de desembre de 1986; [DOGC 805 de 18 de febrer de 1987] ¹	Pla especial de protecció del medi físic i del paisatge de l'espai natural d'Olèrdola d'11 de novembre de 1992; [DOGC 1672 de 20 de novembre de 1992] ²	Pla especial de l'em bassament del Foix de 28 de juliol de 1993; [DOGC 1807 d'11 d'octubre de 1993] ³
Any d'inclusió al PEIN	1992	1992	1992
Any d'aprovació del Pla Especial	1986	1992	1993
Any de creació del consorci	-	-	1997
Agermanaments	Riserva Naturale Monte Soratte (2000) i Parco Naturale della Maremma (2001)	-	-
Director del Parc	Santi Llacuna Claramunt	Santi Llacuna Claramunt	Pau Mundó Elias

¹ Pla especial d'ordenació va ser modificat per acord de la Comissió d'Urbanisme de Barcelona de 22 de novembre de 1995 i publicat al DOGC número 2.157 de 22 de gener de 1996, i per acord de la Comissió d'Urbanisme de Barcelona de 19 de novembre de 2001 i publicat al DOGC número 3.592 d'11 de març de 2002.

² El 2 de desembre de 1997 va ser aprovada la seva modificació i publicada en el DOGC núm. 2.562 de 22 de gener de 1998.

³ Actualment està en procés de revisió.

Oficina del Parc	Carretera de Rat Penat a Plana Novella, km 3,5, 08870 Sitges Tel. 935 971 819	Carretera de Rat Penat a Plana Novella, km 3,5, 08870 Sitges Tel. 935 971 819	Carretera de Castellet a Vilanova, km 11, 08729 Castellet i la Gornal Tel: 977 670 169
-------------------------	--	--	---

Font: Òrgans gestors dels Parcs

1.4.1 ELS MUNICIPIS DELS PARCS

El Parcs contenen territori de diferents municipis, la superfície de cada un d'ells que es troba inclosa dins els espais naturals protegits es presenta de forma gràfica en la figura següent:

Taula 1.4.1 Municipis inclosos en els espais naturals protegits:

	Nom municipi	Nom comarca	Superfície dins el Parc	% del Parc	Superfície municipi	% del municipi dins el Parc
PARC DEL GARRAF	Avinonet del Penedès	Alt Penedès	390,19	3,15	2.927,78	13,33
	Begues	Baix Llobregat	2960,35	23,92	5.052,05	58,60
	Castelldefels	Garraf	186,63	1,51	1.281,27	14,57
	Gavà	Garraf	951,62	7,69	3.045,77	31,24
	Olesa de Bonesvalls	Alt Penedès	724,05	5,85	3.085,79	23,46
	Olivella	Garraf	2204,69	17,81	3.891,58	56,65
	Sant Pere de Ribes	Garraf	1565,79	12,65	4.059,07	38,57
	Sitges	Garraf	2783,02	22,49	4.416,63	63,01
	Vilanova i la Geltrú	Garraf	595,43	4,81	3.358,09	17,73
PARC D'OLÈRDOLA	Canyelles	Garraf	339,22	55,79	1.424,06	23,82
	Olèrdola	Alt Penedès	295,59	48,62	3.026,80	9,77
PARC DEL FOIX	Castellet i la Gornal	Alt Penedès	1900,60	65,54	4.749,91	40,01
	Santa Margarida i els Monjos	Alt Penedès	904,15	31,18	1.711,90	52,82

Font: Elaboració pròpia